

متن پیاده سازی شده

بسم الله الرحمن الرحيم

تحقیق و رأی نهایی

عرض کردیم مرحوم شیخ حرّ در باب 5 و 6 از مقدمات عبادت 25 حدیث ذکر می کند؛ البته احادیث دیگری هم هست که بعضاً از اهل سنت و بعضاً از شیعه است.

حال باید روایات را مدیریت کرد.

برخی روایات روی نیت انگشت می گذاشت لا عمل الا بنیه (نیت نیک یا نیت شر)

برخی روایات نقش نیت را ضعیف می کرد مثل روایت صحیحہ حمزه بن حمران که امام علیه السلام می فرمودند: کسی که نیت کند و شروع به کاری کند، یک ثواب به او می دهند و وقتی انجام داد 10 حسنه به او می دهند، ولی در نیت شریک کاری به نیت ندارند و با عمل مؤاخذہ می آید یا برخی روایات دارد به او مجال توبه می دهند اگر توبه نکرد در نامه عملش نوشته می شود.

علاوه بر این روایات برخی روایات است که می فرماید: افضل الاعمال احمزها

یا ابن عباس نقل می کند که: سئل رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم ای الاعمال افضل فقال احمزها.

مدیریت روایات

روایات در یک تقسیم کلان به سه گروه منحصر می شوند:

1. روایاتی که برای نیت اعم از خیر و شر نقش اساسی و بنیادین قائل است.

مثل روایت سکونی: نِيَةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ وَ نِيَةُ الْكَافِرِ شَرٌّ مِنْ عَمَلِهِ وَ كُلُّ عَامِلٍ يَعْمَلُ عَلَى نِيَّتِهِ. یا انما الاعمال بالنيات یا لا عمل الا بنیه.

اولا هم نیت خیر وهم نیت شر را مد نظر دارد و ثانیاً نیت را بر عمل مقدم می کند.

2. روایاتی که انگشت اصلی را روی نیت خیر می گذارد و می فرماید اگر نیت خیر کنید ارزش دارد؛ حال یا متعرض نیت شر

نشده یا اگر هم متعرض نیت شر شده باشد می فرماید نیت شر مؤاخذہ ندارد.

مثل روایت: إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ لَيَقُولُ يَا رَبِّ ارْزُقْنِي حَتَّى أَفْعَلَ كَذَا وَ كَذَا مِنَ الْبِرِّ وَ وُجُوهُ الْخَيْرِ فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ ذَلِكَ مِنْهُ بِصِدْقِ نِيَّتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَ مَا يَكْتُبُ لَهُ لَوْ عَمِلَهُ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ. خدایا به من توان مالی بده ببین چکار میکنم. و اگر خداوند صادقانه بداند که این حرف را می زند مثل همان که اگر عمل می کرد به او اجر می دهد. و خداوند واسع کریم است (دیگر نگوئید چرا این قدر ثواب می دهد).

مرحوم سبزواری در حاشیه اسفار مطلب زیبایی دارد؛ می فرماید: این که خدا فرموده است بهشتی که عرضها السماوات

والارض مراد این نیست که بهشت تقسیم بندی شود و به هر کسی قسمتی داده بشود؛ بلکه بهشت هر بهشتی، عرضها السماوات و الارض.

روایتی که نیت شر را مورد لحاظ قرار داده است ولی معفو قرار داده است مثل روایت:

مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا (در واقع یک ثواب را جلوتر می دهند و 10 ثواب را بعد می دهند). وَ يُضَاعَفُ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ وَ مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ عَلَيْهِ حَتَّى يَعْمَلَهَا فَإِنْ لَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَ إِنْ عَمِلَهَا أُجِّلَ تَسْعَ سَاعَاتٍ فَإِنْ تَابَ وَ نَدِمَ عَلَيْهَا لَمْ تُكْتَبْ عَلَيْهِ وَ إِنْ لَمْ يَتُبْ وَ لَمْ يَنْدَمْ عَلَيْهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ.

3. روایاتی که وقتی مقایسه عمل با نیت می کند، عمل را بالاتر حساب می کند مثل روایت افضل الاعمال احمزها

سوال: آیا این روایات تعارض دارند و در صورت تعارض، تعارضشان چیست و چه باید کرد؟
ما معتقدیم علی رغم فرمایش بزرگانی چون شیخ انصاری و علی رغم نگاه اول این روایات با هم تعارض ندارند و این روایات هر کدام مطلبی را گویند و مقصدی غیر از دیگری دارند.

توضیح: در روایاتی که برای نیت نقش بنیادین قائل است باید نیت را به معنای باور و اعتقاد بگیرد که بعد هم شواهدش ذکر می شود. یعنی در واقع در این روایات معصومین علیهم السلام می خواهند بگویند نقش اساسی و مهم باور و اعتقاد است. اگر عمل را با باور مقایسه کنید نقش اول برای باور است؛ ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات در این جا بیان قرآنی و روایی و فلسفی دارد. بیان فلسفی: همیشه بین علت و معلول سنجیت است.

فلاسفه می گویند: بین عمل و باور انسان رابطه علت و معلول است که در روایات ما هم است.

همچنین در سوره اسراء که فرموده است: قل کل يعمل علی شاکلته؛

فریقین می گویند: شاکله یعنی سرشت و طبیعت یعنی گویا قرآن می خواهد بفرماید: عمل شما از باور شما جدا نیست و ربطی به نیت به معنای فارسی ندارد.

همچنین در همین باب 5 و 6 چندین روایت داریم که امام علیه السلام نیت را به شاکله معنا کرده اند.

آن روایتی هم که می فرماید: خُلِدَ اهل النار فی النار ، خلد اهل الجنة فی الجنة برای این که کان من نیاتهم که اگر مانند عصیان کنند، اگر مانند ایمان بورزند صرف قصد به معنای آهنگ نیست بلکه به معنای باور است و این با موازین هم سازگاری دارد؛ چون که ما معتقدیم اعتقاد صحیح موجب خلود در بهشت می شود و اعتقاد غلط هم موجب خلود در جهنم می شود.

روایتی هم که فرمود: ان الله يحشر الناس علی نیاتهم یوم القیامه یعنی علی معتقداتهم و باوراتهم و این درست هم می باشد.

لکل امری ما نوى هر انسانی اعتقادش برایش می ماند و صرف آهنگ نیست.

البته برای رفع تعارض این را هم می توان گفت که نیت را به معنای عنصر روانی عمل بگیرد؛ یعنی حضرات معصومین علیهم السلام می خواسته اند بگویند: نیت به معنای عنصر روانی و به معنای مقصد (نه به معنای قصد) - هر کسی قصد عدالت می کند و عدالت می روزد ولی مقصد فرق می کند مثلاً کسی که رکوع و سجده می کند و یکی ورزش می کند در اینجا هر دو قصد می شوند و حرکت می کنند ولی مقصدشان فرق دارد یکی مقصدش قرب خداست و دیگری مقصدش سلامتی بدن؛ - کما این که در لغت یکی از معانی نیت را مقصد می گویند. کسی که به جایی می خواهد برود می گویند: نیت الانسان.

الحمد لله رب العالمین